

НОВЕ ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

В. ЄРМОЛАЄВ

*доктор юридичних наук, професор
(Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого)*

В. РУМ'ЯНЦЕВ

*доктор юридичних наук, професор
(Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого)*

Проголошення незалежності Української держави зумовило активізацію державотворчих процесів. Ці процеси спрямовані на побудову демократичного громадянського суспільства та встановлення України як рівноправного партнера світової спільноти.

Однією з найважливіших умов досягнення цієї мети є побудова судово-правової системи, яка відповідає новим суспільно-політичним та економічним реаліям; створення законодавства, норми якого відтворюють модель демократичного судочинства; зміцнення судової влади як незалежної гілки, що має охороняти конституційні права і свободи людини як визначальної суспільної цінності. Це вимагає також досягнення рівня міжнародних стандартів правових систем.

Проведення судово-правової реформи в Україні в умовах зростаючої взаємозалежності національних правових систем передбачає всебічне вивчення, поглиблений аналіз, а також використання досвіду та досягнень нагромаджених світовою спільнотою у створенні національних державно-правових систем, що сприятиме побу-

дові оптимальної моделі демократичної держави.

Важливим у цьому відношенні є звернення до досвіду формування та функціонування державно-правових інститутів на українських землях в різні історичні періоди і зокрема під час їх перебування у складі Польського Королівства. Така необхідність визначається ще й тим, що на сучасному етапі Україна і Польща прагнуть гуманізувати правові системи, зміцнити порядок і законність, гармонізувати внутрішнє законодавство з нормами міжнародного права. Це сприяє всебічним науковим контактам учених-правознавців, спільному пошуку вирішення багатьох проблем юридичної науки та узагальненню практики державотворення.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу монографія* доцента юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка І. Бойка, в якій вперше зроблено вдалу спробу комплексно дослідити організацію органів влади і право у Галичині у складі Польщі (1349–1569 рр.).

У концепцію рецензованої монографії автором закладена ідея про те,

* *Бойко І. Й.* Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.): моногр. / І. Й. Бойко. — Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. — 628 с.

що в період перебування у складі Польського Королівства, Галичина як споконвічна українська територія, населена в основному українцями, завдяки своїй самобутності не втратила ознак етнічної ідентичності: території, мови, звичаїв, державно-правових традицій, культури, ментальності тощо.

Рецензована монографія має фундаментальний характер. Високий методологічний рівень, чітка логіка викладеного матеріалу, широке застосування історичного, порівняльно-правового, системного та інших методів історико-правового дослідження дали автору можливість комплексно та ґрунтовно розкрити особливості формування та функціонування державних і самоврядних установ, а також провідних правових інститутів у Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.).

Структура монографії є логічною, обґрунтованою і забезпечує створення цілісного уявлення про розвиток державно-правових і самоврядних інститутів у Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.), яка має насамперед історичний та політично-правовий характер. Монографія складається з чотирьох розділів, що тісно взаємозалежні, виражаються вдалим вирішенням питання структурної побудови цього дослідження.

У першому розділі праці «Історіографія та джерельна база» (с. 13–36) автором ґрунтовно вивчено і критично проаналізовано наукову літературу історичного та юридичного характеру, відносно формування та функціонування державно-правових і самоврядних інститутів у Галичині у складі Польського Королівства. Автором творчо опрацьовано численні праці як вітчизняних, так і зарубіжних істориків та правознавців, глибоко охарактеризовано джерельну базу монографічного досліджен-

ня, зокрема привілеї, статuti польських королів, рішення та конституції вальних сеймів Польського Королівства, рішення сеймиків Руського воєводства, рішення судових органів у Галичині в досліджуваній період. Значну частку джерельної бази становлять документи і матеріали, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у Львові, а також у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України. Багато з них вперше вводиться до наукового обігу. Великою мірою використані наукові праці зарубіжних, переважно польських, вчених.

На особливу увагу заслуговує другий розділ (с. 37–190), який присвячений характеристиці політичних та правових аспектів приєднання Галичини до складу Польського Королівства. Цінність його визначається ґрунтовним та аргументованим аналізом соціально-політичного розвитку Галичини у складі Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Зокрема, автором вдало визначено Галичину як один зі споконвічних етнічних українських регіонів, розташованого в басейні рік Сяну, Дністра та Західного Бугу. Ця історична українська територія охоплювала землі, котрі впродовж IX–XI ст. були західним форпостом Київської Русі, а впродовж 1199–1349 рр. — однією з основних складових Галицько-Волинської держави, яка стала спадкоємницею Київської Русі. Після занепаду державної могутності Галицько-Волинського князівства, землі Галичини були поступово захоплені польським королем Казимиром III (1349–1370 рр.), а у 1370–1387 рр. — частково опинилися під владою угорських феодалів, з 1387–1569 рр. — у складі Польського Королівства, а з 1569 до 1772 рр. — у складі Речі Посполитої. Автором акцентовано на тому, що політична, економічна та етнічна роз'єднаність

українських земель у складі іноземних держав мала вкрай негативне значення для процесів державотворення, оскільки унеможливила існування української держави, функціонування українського права, економіки, культури. Крім цього, ґрунтовно проаналізовано соціально-політичні наслідки захоплення Галичини Польським Королівством та визначено його вплив на зміни у суспільно-правовому статусі місцевого, галицького населення.

Важливе теоретичне та історико-правове значення має третій розділ монографії «Система органів публічної влади у Галичині у складі Польського Королівства» (с. 181–350), в якому доволі ретельно проаналізовано організацію та функціонування вищих органів державної влади Польського Королівства та визначено їх роль у формування правового статусу Галичини, організацію та діяльність місцевих органів державної влади у Галичині.

Автор на підставі аналізу нормативно-правових актів Польського Королівства та маловідомих архівних матеріалів, ґрунтовно висвітлив організацію судових органів у Галичині у складі Польського Королівства, зокрема діяльність державних (земських, гродських, підкоморських) судів, міських і сільських судів. Цілком слушно І. Бойко доходить висновку, що «в початковий період перебування Галичини під владою польського короля діяли суди, створені ще в період Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Однак згодом, унаслідок інкорпорації Галичини у склад Польського Королівства, поширилися польські суди, які мали становий характер і остаточно не були відокремлені від адміністративних органів» (с. 294).

До новизни рецензованої праці варто віднести і те, що автору значною мірою вперше вдалося комплексно

проаналізувати формування та функціонування самоврядних інститутів у Галичині, зокрема шляхетських сеймиків, міського самоврядування, організацію самоврядування сільських громад у Галичині.

Винятково цікавий інтерес становить четвертий розділ монографії «Право у Галичині», в якому вперше в історико-правовій науці комплексно проаналізовано формування та функціонування джерел права у Галичині (1349–1569 рр.). Певною новелою в українській історико-правовій літературі є всебічне висвітлення особливостей формування правової системи Польського Королівства та її впливу на правове регулювання суспільних відносин у Галичині. Автор доволі широко висвітлив систему та особливості розвитку джерел права у Галичині (Руському Королівстві 1349–1434 рр., Руському воєводстві 1434–1569 рр.).

Певний інтерес представляє характеристика основних галузей та інститутів права у Галичині в досліджуваній період.

До сучасного наукового обігу введено нові юридичні факти, пов'язані з формуванням та функціонуванням державно-правових і самоврядних інститутів у Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.).

З огляду на зазначене, теоретичне та практичне значення виконаного монографічного дослідження І. Бойка очевидне.

Наукова праця І. Бойка виконана з використанням юридичної, політологічної та історичної термінології, відповідних правових понять, є збалансованою щодо розкриття історичного і правового матеріалу, містить фаховий аналіз чинних у той час нормативно-правових актів і загалом тогочасної історико-правової дійсності, заповнює прогалини історії державно-

правових інститутів, що формувалися в територіальних межах сучасної Української держави.

Стиль викладу матеріалу монографії І. Бойка науковий, логічний, чіткий та виважений. Монографія читається легко, не залишаючи читача байдужим.

Монографічне дослідження І. Бойка завершують продумані й логічні висновки, котрі підкреслюють її високий науковий рівень та звучать актуально. Пропозиції, сформульовані актором, можуть знайти практичне використання у процесі реформування правової системи сучасної України.

Разом із тим, констатуємо безумовні позитивні моменти щодо високого рівня монографічного дослідження І. Бойка, варто звернути увагу на окремі зауваження, рекомендації: дещо схематично, на нашу думку, проаналізована правотворча діяльність шляхетських сеймиків у Галичині. Адже ми бачимо з тексту монографії, що роль і функції шляхетських сеймиків були значними. Доречно було б більш докладно розкрити правотворчу діяльність шляхетських сеймиків у Галичині, що дало б змогу побачити, як вони впливали на врегулювання місцевих правовідносин; дещо детальніше слід було б розглянути питання організації та діяльності суду велико-

го маршалка. Автор обмежується тільки інформацією про його створення. Цікаво було б докладніше розкрити його склад, компетенцію, принципи, які були покладені в основу його діяльності, а також результати цієї діяльності; бажано було б долучити до монографії схеми формування та розвитку системи органів державної влади у Галичині, що в свою чергу оживило б виклад монографічного матеріалу, а також наочно б ілюструвало всі зміни, які відбувалися у Польському Королівстві (1349–1569 рр.).

Проте ці зауваження не мають принципового характеру і суттєво не впливають на позитивну оцінку монографії.

У цілому рецензована монографія І. Бойка «Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.)» є ґрунтовним науковим дослідженням, підготовленим на високому науково-методологічному рівні. За своїм теоретичним рівнем, глибиною, актуальністю і багатогранністю досліджуваних проблем рецензована монографія буде дуже цікава для науковців, аспірантів, студентів юридичних вищих навчальних закладів та факультетів, усіх, хто цікавиться проблемами історії держави і права України.

Бойко І. Й.

Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.) : моногр. / І. Й. Бойко. — Л. : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. — 628 с.

У монографії вперше в українській правничій літературі здійснено комплексне історико-правове дослідження формування та функціонування державно-правових і самоврядних інститутів у Галичині в складі Польського Королівства (1349–1569 рр.). На основі історико-правових джерел проаналізовано передумови та наслідки інкорпорації значної частини земель Галицько-Волинської держави Польщею у середині XIV ст. та розкрито особливості організації публічної влади у Галичині в складі Польського Королівства (1349–1569 рр.). Показано особливості соціально-правового становища населення у Галичині, охарактеризовано основні джерела й інститути права, які діяли у краї в період його перебування у складі Польського Королівства.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів історичних та юридичних факультетів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться історією держави та права України.

